

HZ.PEYGAMBER DÖNEMİNDE GENÇLİĞİN EĞİTİMİNE TARİHSEL BİR YAKLAŞIM

Seyfullah KARA*
Atatürk Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi

İlk devirlerden beri insanoğlu genç nesilleri hem fiziksel, hem de ruhsal yönden içinde yaşadığı topluma faydalı bir şekilde yetiştirme gayretinde olmuştur. Sosyal hayat geliştikçe çocukların yetiştirilmeleri de buna göre ayarlanmış, genç kuşak bu amaçlara göre yetiştirilmek istenmiştir. Bu sebeptendir ki, eğitimin amacı zaman içinde milletlerin inanç, ahlak ve geleneklerine göre değişiklik göstermiştir. İslam'a göre ise eğitimin gayesi, iyi ve mükemmel insan yetiştirmek, çocukları hayata ve istikbale hazırlamaktır. Bunu yaparken İslam dininin amacı daima göz önünde bulundurulacaktır. Bu bakımdan İslam eğitimcileri, İslam terbiyesini, İslam dini esaslarına uygun olarak insan fikrini geliştirme, davranış ve duygularını tanzim etme, fikir ve düşüncede, usul ve nizamda doğru yolu gösterme, dünya ve ahirette mutlu olacak iyi insan yetiştirme sanatı biçiminde tanımlamaktadırlar¹.

Toplum fertler oluşturmaktadır. Ferdin sağlıklı bir eğitimden geçmesi ve buna bağlı olarak eğitimin amacına uygun hale gelmesi, toplumun huzur ve ahengi için şarttır. Bundan dolayı Hz.Peygamber, fertlerin eğitimine, bunlar arasında da çocuk ve gençlerin terbiyesine son derece önem vermiştir. Allah'ın Elçisi, bu eğitimi gelişigüzel bir biçimde yapmamış, gençlik psikolojisini dikkate alan son derece önemli metotlar uygulamıştır. O, uyguladığı bu metotlar sayesinde çoğu insanî değerlerin yok olduğu bir toplumu, bütün zorlukları aşarak, insanlığın imrendiği bir millet haline getirmiştir. Onun, gençlerin eğitimiyle ilgili olarak kullandığı metotları ana hatlarıyla, 1.Gençlerin duygularına hitap etmesi, 2.Gençleri utandırmaktan sakınması, 3.Gençlere yumuşak ve müsamahalı davranması, 4.Soru sorarak gençlerin ilgisini çekmesi, şeklinde dört grupta toplamamız mümkündür.

1.Gençlerin Duygularına Hitap Etmesi

HZ.Peygamber, eğitime tabi tutacağı insanların içinde buldukları durumu daima göz önünde bulundurmuş, öğrenmeyi verimli bir şekilde sağlayan sosyal ve psikolojik şartları her zaman dikkate almıştır. Onun içindir ki, kendisine, farklı kişilerce değişik zaman ve mekanlarda en faziletli

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Araştırma Görevlisi.

¹ Bayraktar, M.Faruk, "İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri", İstanbul, 1989, s.6.

amel sorulduğunda, muhatabının içinde bulunduğu şartlara göre, bazen, “*vaktinde kılınan namaz*”², diye cevap vermiş, kimi zaman da, amellerin en faziletlisinin, “*Allah’a iman ve Allah yolunda cihat*”³ olduğunu söylemiştir.

Allah Elçisinin insanları eğitirken dikkat ettiği hususlardan biri, karşısındaki insanların seviyelerine göre eğitim metodu uygulamaktı. Nitekim o, bu konuda, “*Biz peygamberler, insanlarla zeka seviyelerine uygun olarak konuşmakla emrolunduk*”⁴, buyurmuştur. Hatta insanların anlayış kapasitelerinin yeterli olmayışı veya yanlış değerlendirebilecekleri gerekçesiyle bazı şeylerin henüz bilinmemesini istemiştir. Bunu isterken, kişilerin seviyelerinin bunları doğru yorumlayacak düzeye henüz gelmediğini düşünmüştür. Hicret sırasında on yedi yaşında bulunan⁵ Muaz b. Cebel’in naklettiğine göre, Hz.Peygamber, “*Allah’tan başka bir ilah olmadığına, Muhammed’in Allah’ın Resûlü olduğuna kalpten inanan herkese Allah cehennemi haram kılmıştır*” buyurmuştur. Bunun üzerine Muâz, “*Yâ Resûlallah! Bunu insanlara haber vereyim mi?*” demiş, Hz.Peygamber de cevaben “*Vermesen daha iyi olur. Çünkü o zaman buna güvenirlere*” diye karşılık vermiştir. Ancak Muâz, Hz.Peygamber’in öğrettiği bir meseleyi gizlemenin günahından kaçınarak vefatı anında bunu açıklamıştır⁶.

Allah’ın Resûlü, insanlarla daima onların anlayacağı tarzda konuşmuştur⁷. Gençlerin eğitiminde de onların anlayış kapasitelerini dikkate alıyor, temayüllerine ve karakterlerine uygun olan metotlarla onlara yaklaşıyordu. Bazen onlara dua ederek duygu ve hissiyatlarını, kimi zaman da överek gururlarını okşamayı ihmal etmiyordu. Abdullah b. Abbas için, “*Allahım, onu dinde fakih kıl ve ona te’vili öğret*”⁸ demek suretiyle, onun duygu ve hissiyatına hitap ederken, genç Ebû Musa el-Eş’arî’ye de, “*Ey Musa! Sana Davud ailesinin sesi gibi güzel bir ses verilmiştir*”⁹, diyerek, onun gururunu okşamıştır.

Allah’ın Elçisi, gençlerin duygu dünyalarına girerken, onları başka zamanlara alıp götürmek suretiyle de bunu yapmıştır. Genç Enes b. Malik’ten rivayet edildiğine göre, Hz.Peygamber, “*Yaşından dolayı ihtiyar bir kişiye ikramda bulunan gence, Allah, yaşlandığında kendisine ikramda bulunan kimseler lütfeder*”¹⁰ buyurmuştur. Hz.Peygamber bu sözünü gençleri sanki yaşlılar

²² El-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, nşr. Mustafa Dîb el-Buğâ, Dimaşk, 1993, I, 197 (Kitâbu Mevâkîtu's-Salât, hn.504); et-Tebrîzî, Muhammed b. Abdillâh, *Mişkâtu'l-Mesâbih*, nşr. Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut, 1985, I, 180.

³ El-Buhârî, a.g.e., II, 892 (Kitâbu'l-İtk, hn.2382).

⁴ El-Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Muzîlu'l-İlbâs*, Beyrut, 1988, I, 196.

⁵ Söz konusu yaşa dayanak teşkil eden bilgiler için bkz. İbnu Hacer, Şihabuddin Ahmed b. Ali el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe*, Beyrut, ts., II, 427.

⁶ Şeyh Mansur Ali Nasif, et-Tâcu'l-Câmi li'l-Usûl fi Ehâdîsi'r-Rasûl, İstanbul, 1981, I, 31.

⁷ El-Buhârî, a.g.e., I, 34-35 (1378 baskısı).

⁸ El-Aclûnî, a.g.e., I, 192.

⁹ Et-Tebrîzî, a.g.e., III, 1748.

¹⁰ Et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, *el-Câmi'u's-Sahîh (Sunenu't-Tirmizî)*, Beyrut, ts., IV, 372.

diyarına götürmüş, gençlerin de yaşlanacağı ve ikrama muhtaç olacağı duygusunu onlarda uyandırmıştır.

Huneyn Savaşı'ndan sonra ganimetlerin taksim edilmesi sırasında Ensar'dan bazıları Hz.Peygamberi eleştirince, Allah Resûlü onlara hitaben duygu yüklü bir konuşma yapmıştır¹¹. Ganimet taksimine itiraz edenlerin Ensar'dan bazı gençler olduğu ifade edilmektedir. Buna göre Hz.Peygamber'in, bu konuşmayı genelde Ensar'a, hususiyile de Ensar'ın itirazcı gençlerine hitaben yaptığı anlaşılmaktadır. Hz.Peygamber'in bu gençlere karşı yapmış olduğu, ancak bütün Ensar'ın can kulağıyla dinlediği anlaşılan hadise şöyle gelişmiştir:

Hız.Peygamber Huneyn Savaşı'nda elde edilen ganimetlerin taksiminde, kalplerini İslam'a ısındırmak ve bağlamak için Kureyş'in ileri gelenlerine daha fazla pay ayırmıştı. Bu durum Ensar'ı gönülden yaralamıştı. İçlerinden söylenenler oldu. Sa'd b. Ubâde bu durumu Hz.Peygambere bildirince, Allah Resûlü onları çadırına çağırdı ve *"Ey Ensar! Sizin beni tenkit ettiğiniz söylendi, aslı var mıdır?"* diye sordu. Ensar, *"Ya Resûlallah! Bizim ileri gelenlerimiz sizi tenkit edecek sözler söylemezler. Bunlar delikanlıların sözüdür"* dediler. Bunun üzerine Hz.Peygamber, *"Ey Ensar! Ben sizi dalalette buldum. Allah benim sebebimle aranızda dostluk ve sevgi bırakmadı mı? Siz nüfusca az idiniz, sizi çoğaltmadı mı? Fakir iken zengin etmedi mi?"* dedi. Ensar ise *"Ya Resûlallah! İyiliğin ihsanın haddinden fazladır. Allah size mükafatını ihsan etsin!"* diye karşılık verdiler. Yine Hz.Peygamber, *"Siz diyebilirsiniz ki, "Kavmin seni yalanladığı vakit, biz seni tasdik ettik. Seni Mekke'den uzaklaştırdıklarında sana ev verdik. İhtiyaç zamanında elimizden geleni geri koymadık. Düşmandan korkuyordun sana emniyet verdik". İşte böyle dersiniz, doğrudur. Sizi tasdik ederim"* dedi.

Allah'ın Resûlü bu şekilde Ensar'a iltifat etti. Ensar ise üzüntü gözyaşları dökerek, *"Ya Resûlallah! Yalnız bu mal ganimeti değil, dilerseniz baba ve dedelerimizden miras olarak aldığımızı da onlara taksim edin. Bizim maksadımız sizin şerefli rızandır. Yanımızda dünya malının zerre kadar önemi yoktur"* dediler. Hz.Peygamber Ensar'ın bu sözünden memnun oldu ve şöyle dedi: *"Ey Ensar! Sizin inancınızdaki samimiyete güvenim vardır. Kureyş ise İslam'a henüz gelmiştir. Şimdiye kadar meydana gelen savaşlarda müslümanlar tarafından pek çok yenilgilere uğratıldılar. Onların kalplerini yatıştırmak maksadıyla fazla hisse verdim. Onlar evlerine koyun ve develerle gidecek. Siz ise Resûlüllah ile gideceksiniz. Buna razı olmaz mısınız?"*. Ensar, *"Ya Resûlallah! Sana yakın olmak, bizim için dünyadan ve dünyanın içindekilerden daha hayırlıdır. Gölgenizi Allah üzerimizden eksik etmesin"* dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü, *"Ensar benim hususi dostlarım ve sırdaşlarımdır. Bütün insanlar bir yola gitse, Ensar başka bir yola gitse, ben*

¹¹ El-Makrizî, Takıyuddin Ahmed b. Ali, *İmtâu'l-Esmâ*, nşr. Mahmud Muhammed Şakir, Kahire, 1941, I, 431.

Ensar'la beraber giderim" dedi ve ellerini kaldırıp, Ensar'a, çocuklarına ve torunlarına hayır dua etti¹².

H.z.Peygamber, Kureyş'e ganimetten fazla pay vermesinin sebebinin de bu suretle anlatarak tenkitçi gençlerin yüreğine su serpti. Allah'ın Elçisi bu duygu yüklü konuşmasıyla Ensar'ı ve tabii onların gençlerini son derece etkiledi. Öyle ki, daha az önce kendisini tenkit edenler, artık buna pişman olarak göz yaşları dökmüşlerdi. Bunda H.z.Peygamber'in duygulara hitap etmedeki ustalık ve sanatının çok büyük etkisi olduğu görülmektedir.

2.Gençleri Utandırmaktan Sakınması

H.z.Peygamber'in, muhataplarını eğitirken onlara karşı kırıcı davranışlar içine girmediğini, onlara kaba sözler sarf etmediğini görüyoruz. Kendisi muhataplarına kötü sözler söylemediği gibi, etrafındakilere de bu tür sözlerden uzak durmasını emretmiştir. Örneğin, H.z.Aişe'ye, kötü sözlerden uzak durmasını, çünkü kötü sözü de, kötü sözü söyleyeni de Allah'ın sevmediğini söylemiştir¹³.

Allah'ın Elçisi, etrafındaki insanlar beğenmediği bir hareket yapsa bile, yine de onları mahcup etmek istemez, hatalarını yüzlerine vurarak onları utandırmazdı. Hele mahcup ve utangaç kimselerin hatalarını yüzlerine söylemez, onlara daha nazik davranırdı¹⁴.

Hataları düzeltme konusunda Allah'ın Resûlü'nün ne kadar seviyeli ve nazikane davrandığını Muaviye b. Hakem güzel bir şekilde anlatmaktadır. Muaviye H.z.Peygamber'in arkasında namaz kılarak, aksıran bir adama, "*Yerhamukellah*" diyerek karşılık vermişti. Çünkü namaz kılarak konuşulmayacağını bilmiyordu. Yanındakiler Muaviye'ye bakmaya başladılar. Muaviye onlara da "*Size ne oluyor ki, bana bakıp duruyorsunuz*" deyince, bu defa yanındakiler onu ikaz etmek için ellerini dizlerine vurmaya başladılar. Muaviye onların kendisini susturmak istediklerini anlayınca, sustu. Bundan sonrasını Muaviye b. Hakem şöyle anlatıyor: "*Anam babam Resûlüllah'a feda olsun. Onun kadar güzel öğreten bir öğretmen hiçbir zaman görmedim. Vallahi o, namazı kılınca beni ne dövdü; ne de azarladı. Sadece namazda dünya kelamı konuşulmayacağını, ancak tesbih, tekbir yapılarak Kur'an okunabileceğini söyledi*"¹⁵.

¹² El-Buhârî, *a.g.e.*, IV, 1574-1575; ez-Zebîdî, Zeynuddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif, *Sahîhu Buhârî Muhtasârı Tecrîd-i Sarîh Tercümesi*, çev. Ahmed Naim-Kamil Miras, Ankara, 1987, X, 340-343; Mahmud Esad, *İslam Tarihi*, sadeleştiren: Ahmet Lütfî Kazancı-Osman Kazancı, İstanbul, 1983, s.805-806.

¹³ Et-Tebrîzî, *a.g.e.*, III, 1317.

¹⁴ Kandemir, M. Yaşar, *Örneklerle İslam Ahlakı*, İstanbul, 1982, s.380.

¹⁵ El-Muslim, Ebu'l-Hüseyin Muslim b. Haccac el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî, *Sahîhu Muslim*, nşr. Muhammed Fuad Abdülhakî, Mısır, 1955, I, 381-382; Ebû Davud, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak es-Sicistânî, *Sunenu Ebî Davud*, (Muhammed Muhyiddin Abdulhamid'in ta'likıyla), Beyrut, ts., I, 144-245.

Görülüyor ki Hz.Peygamber, Muaviye b. Hakem'i namazdaki hatasından dolayı azarlamamış, onu utandıracak yada onurunu zedeleyecek herhangi bir söz söylememiştir. Onun bilmemesini normal karşılayarak büyük bir nezaket içinde öğretmenlik yapmıştır.

Henüz çocuk yaşlarında Ebû Râfi b. Amr el-Gıfâri hurma ağaçlarını taşlarken, Hz.Peygamber ona niçin taşıdığını sormuş, o da acıktığını söylemiştir. Bunun üzerine Hz.Peygamber gayet müşfik bir eda ile taşlamamasını, ancak yere düşenlerden yemesini ifade etmiş ve başını okşayarak, “*Allahım, bunun karnını doyur*” diyerek dua etmiştir¹⁶.

Babasının borcundan dolayı Hz.Peygambere gelen Cabir b. Abdillah kapıyı çalar. Allah'ın Resûlü kim olduğunu sorunca hicret sırasında on yedi yaşlarında olan Cabir “*Ben*” diye cevap verir. Hz.Peygamber bu tarz bir cevaptan hoşlanmayarak “*Ben, ben*” diyerek onu ikaz eder¹⁷.

Hicrî kırk dört yılında Sicistan bölgesinde askeri birlikle beraber gece keşfine çıktığı sırada şehit edilen¹⁸ ve Saadet Asrı'nın muhtemel gençleri arasında yer alan Ebû Rifâa'nın, Allah'ın Elçisi'nden ilim talebinde bulunması, ilginç bir sahneye sebep olmuştur. Bu sahne, ilim öğrenmek isteyen gencin, bu arzusuna nasıl yaklaşılması gerektiğini öğretmesi bakımından önem arz etmektedir. Ebû Rifâa, Hz.Peygamber minberde konuşurken geldi ve Allah Resûlü'ne, “*Dini hakkında hiçbir şey bilmeyen garip bir adam geldi, dinini sorup öğrenmek istiyor*” dedi. Allah'ın Elçisi konuşmasını keserek minberden indi ve ona İslam dini hakkında bilgi verdi. Daha sonra minbere çıkarak konuşmasını tamamladı¹⁹.

Anlaşıyor ki Hz.Peygamber, bir konuyu öğrenmek isteyen gençlere, umuma yaptığı konuşmanın ortasında müdahale yapmış olsalar bile, utandıracak tek kırıncı bir söz söylememiştir.

Hz.Peygamber inanç ve prensiplerine ters düşen hareketleri yapan gençlere bile kaba davranmamış, onları utandıracak tarzda tenkit etmemiş, hatalı olduklarını uygun bir biçimde ifade etmiştir. Allah Resûlü'nün en sevdiği gençlerden biri olan Usâme b. Zeyd, hırsızlık yapan bir kadını affetmesi için aracı olarak Resûlüllah'a geldi. Suçlu bir kadının, asalet sahibi ve değer verilen önemli bir kişi olduğu için suçunu görmezden gelmesi isteği, Hz.Peygamberi son derece kızdırmasına rağmen, o, bu işe aracı olan genç Usâme'yi utandıracak hiçbir kırıncı söz etmemiş, tepkisini onu incitmeden ortaya koymuştur. Bu kabul edilmez istek karşısında Hz.Peygamber, minbere çıkarak, şu konuşmayı yaptı: “*Ey insanlar! Sizden öncekiler, kendilerine önemli ve nüfuz sahibi bir kişi suçlu olarak geldiğinde, onun cezasını vermediler. Ancak nüfuz sahibi olmayan ve zayıf, güçsüz bir kişi suçlu olarak geldiğinde hemen cezalandırdılar. Bu adaletsizlikten dolayı da*

¹⁶ A.k., III, 39; et-Tirmizî, a.g.e., III, 584.

¹⁷ Ez-Zebîdî, a.g.e., XII, 324.

¹⁸ Koçkuzu, Ali Osman, “*Ebû Rifâa*”, DİA, İstanbul, 1994, X, 217.

¹⁹ El-Muslim, a.g.e., II, 597.

helak oldular. Allah'a yemin ederim ki, hırsızlık yapan benim kızım Fatma olsa, onun da elini keserdim"²⁰.

Böylece Hz.Peygamber hem adaletin önemini ortaya koymuş, hem de genç Usâme'ye, kötülöklere aracı olmamasını ima yoluyla tembih etmiştir.

3.Gençlere Yumuşak ve Müsamahalı Davranması

Hız.Peygamber, insanlığın olmasını gerektirdiği bütün erdemleri şahsında taşıyan biridir. O, tasavvufi bir deyimle bir "*İnsan-ı Kâmil*"dir. İnsanlık için bir merhamet abidesidir. Kur'an-ı Kerim'de, onun, bütün alemlere rahmet olarak gönderildiğinden²¹ bahsedilir. Onun, müslümanlara karşı son derece merhametli olduğu, zahmet çekmelerine dayanamayacak kadar onlara düşkün olduđu²² vurgulanır. Etrafındakilere karşı şefkatle davrandığı ifade edilir ve "*Eđer sen kaba, katı yürekli olsaydın, kuşkusuz etrafından dağılır giderlerdi*"²³ ifadesiyle, bu gerçek ortaya konur.

Bu özellikleri haiz olan Allah'ın Resûlü, bir şey öğreteceği veya ikazda bulunacağı zaman önce karşısındakini yumuşatarak gönlünü kazanır, sonra söyleyeceklerini söylerdi²⁴. O, en olumsuz şartlarda bile yumuşaklık ve ağırbaşlılığını korumasını bilmiştir. Yumuşak huyluluk anlamına gelen hilm sıfatına sahip olan Allah Elçisi, en kızılacak durumlarda bile soğukkanlılığını korumuş, karşısındaki muhatabı ikna yolu ile sınırlendirmeden bilgilendirme yoluna gitmiştir. Bizzat kendisi, öğretirken azarlamamayı öğütlemiştir²⁵.

Bir gün, zina etmek için kendisinden izin isteyen gence karşı ortaya koyduğu tavır, gençlerin eğitimlerini üstlenenlere örnek olacak mahiyettedir. Kureyş kabilesinden bir genç, Hz.Peygamber'in huzuruna gelerek, "*Ey Allah'ın Resûlü! Bana zina etmek için izin ver*" dedi. Orada hazır bulunan sahabeden bazıları bu isteği İslam terbiyesine aykırı gördüklerinden, "*Sus, sus*" diyerek, genci azarladılar. İslam Peygamberi son derece sakin bir şekilde delikanlıya, "*Yanıma gel, otur*" diye yer gösterdi. Sonra onunla sohbet etmeye başladı. "*Söyle bakalım, bir başkasının senin annenle zina etmesini ister misin?*" diye sordu. Genç "*Sana feda olayım ey Allah'ın Resûlü, böyle bir şeyi asla istemem*" dedi. Peygamberimiz de "*Zaten hiç kimse annesine böyle bir şey yapılmasını istemez*" buyurdu. Sorusuna devam ederek, "*Başkasının senin kızınla zina etmesine razı olur musun?*" diye sordu. Genç yine, "*Sana feda olayım ey Allah'ın Resûlü, razı olmam*" dedi.

²⁰ El-Buhârî, *a.g.e.*, III, 1283; el-Muslim, *a.g.e.*, III, 1315.

²¹ Kur'an, el-Enbiyâ, 107.

²² Kur'an, et-Tevbe, 128.

²³ Kur'an, Âl-i İmrân, 159.

²⁴ Kandemir, *a.g.e.*, s.382.

²⁵ El-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 68.

Hız.Peygamber de “*Hiç kimse kızıyla zina edilmesine razı olmaz*” dedikten sonra, kız kardeşi, halası ve teyzesiyle zina edilmesine razı olup olmayacağını sordu. Genç, her soruda da “*Sana feda olayım hayır istemem*” diye cevap veriyordu. Artık hatasını anladığını görünce Hız.Peygamber, elini bu gencin omzuna koyarak, “*Allahım, bunun günahını affet, kalbini temizle ve uzuvlarını günah işlemekten koru*” diye dua etti. Bu genç, kendi ifadesine göre, bir daha hayatı boyunca kalbinde zina duygusuna yer vermedi²⁶.

Bu genç sahabinin böyle şeylerle bir daha ilgilenmemesinde Allah’ın Elçisinin duasının bereketi olduğu kadar, ona karşı müsamahalı davranarak makul sözlerle ikna ve ikaz etmesinin de büyük tesiri vardır²⁷.

Aralarında Ebû Mahzûre isimli bir gencin de bulunduğu Kureş’li on genç Ci’râne’de, Hız.Peygamber Taif kuşatmasından döndüğü sırada namaz vakti müezzin ezan okumaya başlayınca, müezzinle alay etmek maksadıyla onu taklit ederek yüksek sesle ezan okudu. Peygamberimiz bu gençleri duyunca yanına çağırarak hepsine de ezan okuttu. Ebû Mahzûre’nin sesini beğendi ve eliyle başını okşadı. Sonra da namaz vakti gelince, ezan okumasını emretti. Bu emri yerine getirdikten sonra Hız.Peygamber, ona bir miktar gümüş para verdi ve kendisine dua etti. Böylece gönlü kin ile dolu olan genç Ebû Mahzûre İslam’a ısındı ve müslüman oldu. Allah’ın Resûlü onu Mescid-i Haram’a müezzin tayin etti²⁸. Bu hadise Allah Elçisi’nin gençlere karşı ne kadar müsamahakâr davrandığını göstermektedir.

Hız.Peygamber, Mescid-i Nebevî’de harp oyunları oynayan bir grup Habeşlinin bu oyunlarını genç eşi Hız.Aişe’ye göstermişti. Hız.Aişe Allah Resûlü’nün omzuna yaslanmış, bu oyunları seyrediyordu. Aişe validemiz, “*Allah Resûlü bana “seyretmeye doydun mu?” diye sordukça, ben “Hayır, hayır doymadım” diye cevap verirdim*”²⁹ diyerek, Resûlüllah’ın gösterdiği müsamahanın boyutunu da ortaya koymuştur.

Allah Resûlü’nün sahip olduğu hoşgörüyü, onun gençlere gösterdiği yumuşaklık ve müsamahayı daha iyi anlayabilmek için, kendisine gençlik hayatı boyunca on yıl aralıksız hizmet etmiş olan Enes b. Malik’in sözlerine kulak vermek yeterlidir. Enes şöyle diyor: “*On yıl Hız.Peygamber’e hizmet ettim. Bana bir defa bile “öf” demedi. Yaptığım bir şey için, “Niye bunu yaptın” diyerek azarlamadı. O, ahlak bakımından insanların en mükemmeliydi*”³⁰.

Hız.Peygamber’in gençlere karşı son derece anlayışlı bir dost olduğunu görüyoruz. Bu konuda Ebû Malik b. Hüveyris şöyle bir hadise nakletmektedir: “*Bizler birkaç yaşıt gençler*

²⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrut, ts., IV, 256-257.

²⁷ Kandemir, *a.g.e.*, s.384.

²⁸ Sarıcık, Murat, “*Ebû Mahzûre*”, DİA, İstanbul, 1994, X, 194.

²⁹ El-Buhârî, *a.g.e.*, I, 324; El-Kettânî, Abdulhayy b. Abdilkebîr, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, Beyrut, ts., II, 141.

³⁰ Et-Tirmizî, *a.g.e.*, IV, 368.

*Hz.Peygamber'e geldik de, yanında yirmi gece kaldık. Peygamberimiz bir ara, ev halkından kimleri geride bırakarak geldiğimizi sordu. Çünkü kendisi son derece merhametli bir dost ve arkadaş idi. Bize şöyle dedi: "Ev halkınıza dönün, öğrendiklerinizi onlara da öğretin"*³¹.

Allah Resûlü'nün, gençleri eğitirken ortaya koyduğu bu tablo, eğitimciler için çok güzel bir örnek teşkil etmektedir. Gençlere karşı sergilenen müsamahakâr tavır ve babacan tarzda bir anlayış, onların gönüllerini kazanmaya yetecektir. Zira, gençlerin büyüklerden ilk önce istedikleri şey, kendilerine anlayış gösterilmesidir.

4.Soru Sorarak Gençlerin İlgisini Çekmesi

Hz.Peygamber'in gençlerin eğitiminde kullandığı metotlardan biri de, soru-cevap metodudur. Hatta bu metot, onun hem en çok, hem de her kesimden insan için kullandığı bir metot olarak göze çarpmaktadır. Ancak biz burada söz konusu metodun gençlere karşı uygulanışına birkaç örnek vereceğiz.

Biraz önce zikrettiğimiz üzere, zina etmek isteyen gence "Bir başkasının annenle, kızınla, teyzenle, halanla zina etmesini ister misin?" diyerek ayrı ayrı sorular sormak suretiyle, gencin dikkatinin tamamen çekilmesi ve zinanın çirkinliği öğretilerek ikna edilmesi, örnek olarak burada da zikredilebilir.

Ebû Musa el-Eş'arî, Hz.Peygamber'in, kendisini, "Lâ Havle velâ Kuvvete illâ Billahi'l-Aliyyi'l-Azîm" derken işittiğini söyler ve şöyle devam eder: Hz.Peygamber bana, "Ey Abdullah! Sana cennet hazinelerini kazandıracak bir kelimeyi haber vereyim mi?" diye sordu. Ben de "Evet haber ver yâ Resûlallah" dedim. Bunun üzerine Allah'ın Elçisi, "Lâ Havle velâ Kuvvete illâ Billâhi'l-Aliyyi'l-Azîm de" buyurdu³². Burada Allah Resûlü zaten Ebû Musa'nın söylediği şeyi emretmektedir. O halde onun vurguladığı şey, Ebû Musa'nın söylediği kelimenin faziletini ortaya koymaktır. Önce soruyu soruyor, Ebû Musa pür dikkat olunca, az önce söylemiş olduğu kelimenin kendisine cennetin hazinelerini kazanacak kadar önemli olduğunu haber veriyor. Böylece Hz.Peygamber Ebû Musa'ya, söylemiş olduğu kelimenin önemini kavratmış olmaktadır.

Ebû Zerr'e de, "Namazı geciktiren bir toplumun içindeyken durumun nasıldır" diye sormuş, böylece dikkati çekilen Ebû Zerr, "Bu durumda siz ne buyurursunuz?" şeklinde karşılık vermiş, Hz.Peygamber de asıl söylemek istediğini söylemiş, namazı vaktinde eda etmenin gereğine işaret

³¹ El-Buhârî, *Edebu'l-Müfred*'den naklen, Ulvan, Abdullah Nasîh, *İslam'da Aile Eğitimi*, çev. Celal Yıldırım, Konya, ts., I, 165.

³² İbnu Mâce, Ebû Abdîllah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *Sunenu İbni Mâce*, nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki, Beyrut, 1975, II, 1256.

ederek “*Namazı vaktinde kıl, sonra işine git, sen mescitte iken namaz kılınırsa sen de namaz kıl*”³³ demiştir.

Allah Resûlü, Hz.Ali’ye sıkıntı esnasında ne diyeceğini öğretmek için de önce sorusunu sormuş ve “*Ey Ali! Çıkmaza düştüğünde söylemen gereken kelimeleri sana öğreteyim mi?*” demiştir. Hz.Peygamber, bu kelimelerin ne olduğunu açıklamış ve “*Bismillahirrahmanirrahim, velâ Havle velâ Kuvvete İllâ Billâhi’l-Aliyyi’l-Azîm*” dersin, *Allah sana gelecek olan belalardan dilediğini bu kelime sebebiyle önler*” buyurmuştur³⁴.

Bir gün Hz.Peygamber Ebû Hureyre’ye ne diktiğini sormuş, Ebû Hureyre de kendisine ait ağaç fidanı diktiğini söylemiş, bunun üzerine öğreteceği konuya dikkatini çekmek için şöyle soru yöneltmiştir: “*Senin için bundan daha hayırlı fidanı sana söyleyeyim mi?*”. Ebû Hureyre “*Evet*” cevabını verince Hz.Peygamber, “*Subhanallahi velhamdulillahi velâ ilâhe illallahu vallahu ekber*” de. *O zaman senin için cennette dünya ağacından daha hayırlı bir ağaç dikilmiş olur*” buyurdu³⁵. Allah Resûlü bu soruyu, şüphesiz ağaç dikmenin önemini küçümsemek için değil, ancak öğreteceği zikrin çok faziletli olduğunu vurgulamak ve bu fazilete dikkat çekmek için sormuştur.

Hız.Peygamber gençlere sorular yönelterek öğreteceği konulara giriş yapması yanında, gençlerin sorularıyla da karşılaşmıştır. O, kendisine yöneltilen ve cevaplandığı takdirde faydalı olacağı belli olan her soruya mutlaka cevap vermiştir. Bu tür soruların Nebi (a.s.) tarafından cevapsız bırakıldığına dair tek bir misal yoktur³⁶. Bu tarz sorular ve Hz.Peygamber tarafından bunlara verilen cevaplarla ilgili olarak hadis külliyyatında çokça örneklere rastlamaktayız.

³³ El-Muslim, *a.g.e.*, I, 448-449.

³⁴ El-Aclûnî, *a.g.e.*, II, 382.

³⁵ İbnu Mâce, *a.g.e.*, II, 1251.

³⁶ Kazancı, Ahmet Lütfi, *Peygamber Efendimizin Hitabeti*, İstanbul, 1980, s.83.